

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)

Я цілковито впевнена в тому, що ми можемо це право зробити реальним, якщо держава та саме суспільство справді зрозуміють цінність життя кожної людини. Захищати права можна не лише за допомогою законів, а й завдяки нашим буденним діям: поважати одне одного, турбуватись та дотримуватись прописаних правил. Кожна людина повинна робити свій внесок для реалізації права, щоб воно було не просто друкованими словами на папері, а й проявлялося через конкретні дії.

Я можу сказати впевнено: у мене є право на життя, яке є невід'ємним аспектом мого існування, і на нього заслуговує кожен з нас. Це право є зафіксованим законом та міжнародними нормами, воно дає гарантію на нашу свободу, незалежність та можливість реалізації власних потреб, а його захист є зобов'язанням держави та суспільства.

Цісар О. Р.

Державний торговельно-економічний університет

lenatsisar46@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО КОНТРОЛЮВАТИ СВОЇ ДАНІ ПІСЛЯ СМЕРТІ?

Тема життя та смерті здавна є однією з найглибших і найбільш захопливих для всього людства. Вона привертала увагу людей ще з найдавніших часів, знаходячи своє відображення у філософських роздумах, релігійних уявленнях і наукових дослідженнях. Питання про те, що залишається після смерті людини, хвилює суспільство не лише з духовної чи біологічної точки зору, а й у правовому та соціальному вимірах. У сучасну епоху цифровізації це питання набуває нового змісту, адже після фізичної смерті людини продовжує існувати значний масив інформації про неї - її персональні дані. Соціальні мережі, електронне листування, фотографії, документи та інші цифрові сліди формують своєрідну "цифрову присутність", яка не зникає разом із життям. Саме тому постає важливе питання: чи має людина право визначати долю своїх даних після смерті та чи повинне право забезпечувати такий контроль?

Одним із ключових питань є з'ясування того, чи можуть права особи існувати після її смерті. Відповідно до загальних положень цивільного права, правоздатність фізичної особи припиняється з моменту її смерті, отже, вона більше не може бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків. Такий підхід є логічним, оскільки право традиційно пов'язується з існуванням особи як учасника правовідносин. Проте сучасна правова система передбачає певні винятки з цього правила, які фактично свідчать про часткове "продовження" окремих прав після смерті людини. Зокрема, законодавство визнає необхідність захисту честі, гідності та пам'яті померлого, що можуть відстоювати його родичі або інші зацікавлені особи. Крім того, після смерті особи продовжують діяти її майнові права щодо інтелектуальної власності, зокрема авторські права, які можуть переходити до спадкоємців і охоронятися протягом встановленого законом строку. Це свідчить про те, що хоча сама особа як суб'єкт права припиняє існування, певні її інтереси та пов'язані з ними правові механізми зберігаються. Таким чином, можна зробити висновок, що право не є абсолютно байдужим до наслідків смерті особи, оскільки воно

передбачає захист окремих немайнових і майнових інтересів, пов'язаних із нею навіть після смерті. Це дозволяє припустити, що аналогічний підхід може бути застосований і до персональних даних померлої особи, зокрема щодо визначення порядку їх використання або збереження.

Якщо відійти від суто правового підходу, питання про існування прав після смерті набуває значно глибшого й більш особистісного змісту. З одного боку, здається очевидним, що після смерті людина вже не може нічого відчувати, усвідомлювати чи відстоювати - а отже, й говорити про її права стає складно. Проте з іншого боку, кожна людина залишає після себе певний слід: у пам'яті інших, у своїх справах, у створених нею речах і, сьогодні, у цифровому просторі. І цей слід продовжує існувати незалежно від фізичної присутності особи. Багато людей інтуїтивно вважають, що до пам'яті про померлого слід ставитися з повагою. Наприклад, більшість із нас погодиться, що неправильно спотворювати образ людини після її смерті або розкривати те, що вона хотіла б залишити приватним. Це свідчить про те, що навіть без формального закріплення ми визнаємо певну моральну присутність людини після її смерті та її зв'язок із власною історією, репутацією і особистим простором. У цьому контексті ідея контролю над власними даними після смерті виглядає не як юридична абстракція, а як природне продовження людського прагнення до самовираження та гідності. Адже якщо за життя людина має бажання вирішувати, що про неї знають інші, то логічно припустити, що вона хотіла б зберегти цей контроль у вигляді можливості заздалегідь визначити, що має відбутися з її особистими даними після смерті.

Ідея надання людині можливості визначати долю своїх даних після смерті має низку вагомих підстав. Насамперед це пов'язано з принципом особистої автономії, тобто правом людини самостійно приймати рішення щодо свого життя та особистої інформації. Упродовж життя людина формує власний інформаційний простір: обирає, що публікувати, що приховувати, кому відкривати доступ до своїх матеріалів. Втрата такого контролю після смерті виглядає як різке і нелогічне обмеження цієї автономії, адже цифровий слід є прямим продовженням особистості. Крім того, питання контролю тісно пов'язане із захистом від потенційних зловживань. У разі відсутності чітких вказівок щодо того, хто і на яких умовах може отримати доступ до даних після смерті особи, сторонні особи можуть отримати доступ до акаунтів померлого, використовувати їх у власних цілях або навіть спотворювати інформацію. Це створює ризики як для пам'яті про саму людину, так і для її близьких, які можуть зазнати моральної шкоди. Важливим є й рівень довіри користувачів до цифрових сервісів щодо збереження та захисту їхніх персональних даних, зокрема після смерті. Користувачі активніше взаємодіють із сервісами, коли впевнені, що їхні дані будуть захищені у майбутньому. Можливість заздалегідь визначити, що станеться з особистою інформацією, підвищує відчуття безпеки та відповідальності за власний цифровий спадок. Чітко визначена воля особи щодо своїх акаунтів, файлів чи листування допомагає запобігти суперечкам і забезпечує більш етичне поводження з інформацією, яка може мати як приватний, так і емоційний характер.

Попри наведені переваги, ідея післясмертного контролю над даними викликає низку заперечень. Одним з головних заперечень є те, що реалізація такого контролю на практиці є вкрай складною. Цифрові сервіси функціонують за власними правилами, а доступ до інформації часто

пов'язаний із технічними бар'єрами, такими як паролі, системи захисту, політики конфіденційності. Забезпечення виконання волі померлого за таких умов може бути майже неможливим. Ще одним проблемним моментом є зіткнення інтересів різних сторін, адже родичі можуть мати потребу в доступі до певної інформації, наприклад, для вирішення фінансових або особистих питань, тоді як воля самої особи могла бути протилежною. Подібні ситуації створюють певні дилеми, в яких складно визначити, чий інтерес має перевагу. Існує також ризик надмірного ускладнення відносин у цифровому середовищі. Якщо кожен випадок вимагатиме індивідуального підходу та врахування побажань особи, висловлених за життя щодо подальшої долі її персональних даних після смерті, це може створити значне навантаження як для сервісів, так і для користувачів. В результаті система стане менш гнучкою та більш бюрократизованою. Окрім цього, варто враховувати, що цифрова інформація часто має не лише особистий, а й соціальний характер. Листування, спільні фотографії чи публікації можуть стосуватися інших людей, які також мають право на захист своєї приватності та право зберігати або не розкривати інформацію, що стосується їхніх особистих взаємин із померлим. Надання одній особі повного контролю над такими даними навіть після смерті може призвести до переваги інтересів однієї особи над інтересами інших осіб, які також пов'язані з цією інформацією.

Тож, на мою думку, так, я маю право контролювати свої дані після смерті. Така позиція ґрунтується передусім на розумінні того, що цифрова інформація сьогодні є невід'ємною частиною особистості. У сучасному світі акаунти, листування, фотографії та інші дані не просто доповнюють життя людини, а й відображають її думки, зв'язки та індивідуальність. Тому позбавлення будь-якого контролю над цим після смерті виглядає як неврахування того, що персональні дані відображають думки, зв'язки та особистий досвід людини і є важливою частиною її індивідуальності. Водночас я вважаю, що таке право не повинно бути абсолютним і має реалізовуватися у визначених межах і враховувати інтереси інших осіб, зокрема близьких родичів. Найбільш доцільним рішенням є можливість заздалегідь залишити чіткі вказівки щодо цифрової спадщини, наприклад, визначити, які дані мають бути видалені, які можуть бути передані, а які - збережені без змін. Це дозволить уникнути невизначеності та конфліктів після смерті особи. Крім того, важливо, щоб такий підхід був простим і зрозумілим для реалізації. Надмірна складність або формалізація можуть зробити це право формальним і недієвим. Тому, на мою думку, оптимальним є поєднання особистого волевиявлення людини з ефективними механізмами його виконання.